

Maral ANNAQULUYEVA*pedaqoji elmlər namizədi elmi dərəcəsinə almağa iddialı
Xıdır Dəryayev adına Pedaqoji Məktəb, Mari, Türkmənistan
e-mail: mannaqulyyewa@mail.ru*

“KİTABİ-DƏDƏM QORQUD” EPOSUNDA MƏNƏVİ TƏRBIYƏ METODLARI

Xülasə

Məqalədə “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunun oğuz mədəniyyətində yeri müəyyənləşdirilir. Eyni zamanda burada təhlil prosesində mənəvi tərbiyə məsələləri və etik xüsusiyyətlər nəzərdən keçirilir. “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunda əksini tapmış pedaqoji baxışlar öyrənilərkən müəllif belə bir məsələni ortaya çıxarmağa çalışır ki, mənəvi tərbiyənin transmissiya metodologiyası böyüməkdə olan nəslin etnik identikliyinə formalaşmasında daha mühüm əhəmiyyət kəsb edə bilər. “Kitabi-Dədəm Qorqud” – unikal epik abidə olaraq nəinki tarix, dil, ədəbiyyat, psixologiya, fəlsəfə, həm də pedaqogika və mənəvi tərbiyə məsələləri ilə bağlı xeyli materialları və baxışları özündə əks etdirməkdədir. Qədim oğuzlar xeyli digər aspektlərlə yanaşı, tərbiyədə təsir məsələlərinə geniş yer vermişlər ki, onlar məhz belə təsirin köməyi ilə böyüməkdə olan nəsildə etnik identiklik, milli şüur, milli ləyaqət və milli qürur kimi anlayışları formalaşdırmaq mümkün idi. Təqdim olunmuş məqalədə məhz qeyd etdiyimiz və onlarla bağlı xeyli digər məsələlər təhlil olunmuş, nəzərdən keçirilmişdir.

Açar sözlər: “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposu, oğuzlar, tərbiyəçi, etnopedaqogika, mənəviyyat, tərbiyə, ənənələr, metodlar, nümunə, atalar sözü, rəğbətləndirmə, inam, əməl

METHODS OF MORAL EDUCATION IN THE EPIC “KITABY-DƏDEM GORKUT”

Summary

The article is devoted to the study of methods of moral education in the epic “Kitaby-Dədəm Gorkut”. In the epic were revealed and considered such methods of educational influence on children as clarification, training, encouragement, persuasion and reproach. The author pays attention to the special importance of these methods in the formation of moral concepts, beliefs, feelings and deeds, as well as in the education of national self-awareness, national dignity and national pride. Some peculiarities of the use of methods in adolescence are revealed, which transformed into methods of self-education that ensure the commitment of moral acts by their own free will.

Keywords: The epos “Kitaby-Dədəm Gorkut”, Oguz, educator, ethnopedagogics, morals, education, traditions, methods, example, proverbs, encouragement, belief, behavior.

МЕТОДЫ ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В ЭПОСЕ “КИТАБИ-ДЕДЕМ ГОРГУД”

Резюме

“Китаби- Дедем Горгуд” – как уникальный эпический памятник, в котором содержатся не только материалы и взгляды по истории, языка, литературы, психологии, философии, но и педагогике, по нравственному воспитанию подрастающего поколения. Древние огузы наряду с другими аспектами, большое значение придавали вопросам воспитательного воздействия, с помощью которого можно было сформировать этническую идентичность, понятие национального самосознания, национального достоинства и национальной гордости. В представленной статье эти и другие с ними связанные вопросы ставятся во главу угла анализа и изучения.

Ключевые слова: Эпос “Китаби-Дедем Горгуд”, огузы, воспитатель, этнопедагогика, нравственность, воспитание, традиции, методы, пример, пословицы, поощрение, убеждение, поступок.

Məsələnin qoyuluşu: “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunun indiyə qədər müxtəlif yönərdən təhlilləri aparılsa da, bizim nəzərdən keçirdiyimiz aspektdə incələnmişdir. Məhz bu səbəbdən biz “Kitabi-Dədəm Qorqud”da mənəvi tərbiyə məsələlərini öyrənmiş, problemlə bağlı qənaətlərimizin ümumiləşdirilməsinə səy göstərmişik.

İşin məqsədi: “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunda gənc nəslin tərbiyə olunmasında izah, öyrətmə, rəğbətləndirmə, inam, nümunə və s. kimi tərbiyəedici təsir metodlarının mahiyyətinin açılmasından ibarətdir.

Milli ənənələrə söykənib sələflərin getdiyi yola dəyər verməklə hər bir türkmən öz xoşbəxt gələcəyinə ümidini daha ürəkdən bağlamaqdadır. Türkmənstanda ölkə Prezidentinin təşəbbüsü ilə aparılan pozitiv dəyişikliklər xalqımızın tarixinin, onun zəngin milli irsinin öyrənilməsi, həm də nəzərdə tutduğumuz istiqamətdə elmi-tədqiqat işlərinin aparılmasına xüsusi impuls verir.

Məlumdur ki, xalq mədəniyyəti tərbiyəsi hər bir mədəniyyətin əsasını təşkil etməkdədir. Eyni zamanda bu da nəzərə alınmalıdır ki, heç bir milli dirçəliş, heç bir mütərəqqi xalq ənənələrinin yenidən yaradılması tərbiyənin əsil ənənələrini, xalq pedaqogikasının ənənələrini hərəkətə gətirib ondan istifadə etmədən mümkün deyildir (5, 5).

Xalq yaradıcılığının öyrənilməsi hər bir xalqın dünya mədəniyyəti xəzinəsinə hansı dəyərlər verməsi ilə sıx surətdə bağlıdır. Xalq yaradıcılığını öyrənən etnopedaqoq həm də xeyli hallarda onun dirçəlişinə və sonrakı inkişafına kömək edir. Pedaqoji mədəniyyət xalq yaradıcılığından daha çox istifadə etdiyindən onu inkişaf etdirməklə, həm də onun özü bu mədəniyyətin tərkib hissəsinə çevrildiyi halda qeyd olunanların hər hansı tarixi-pedaqoji tədqiqatlarda da istifadə edilməsinə şübhə yeri qoymur (5, 8).

Türkmən xalqının milli pedaqoji irsinin, adət-ənənələrinin, mənəvi mədəniyyətinin öyrənilməsi, həm də eyni zamanda xalqın dünyabaxışlarının inkişaf və transformasiyasının öyrənilməsi deməkdir ki, məhz həmin zənginliklər nəinki bizim bu günümüz, həm də xalqın sabahı üçün müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

Türkmən xalqı daim böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsinin mahiyyətinə düzgün qiymət vermiş, onun gələcəyə tuşlanan çətinliklərinin, xoşbəxtliyinin, yüksək mənəvi dünyasının nədən ibarət olması haqqında doğru-dürüst təsəvvürlər formalaşdırılmışdır. Türkmənlərdə tərbiyə ilə bağlı xeyli zərbi-məsəllər mövcuddur: “Tərbiyə misilsiz zənginlikdir”, “Uşaq qiymətli daşqaşdır, ondan da qiymətli tərbiyədir” və i. a. və s. Bu tipli deyimlər ona görə doğrudur ki, burada söhbət bizim üçün ən mühüm varlıq olan yeni nəslin tərbiyə olunmasından gedir.

Məhz bu rakursdan oğuz eposu olan “Kitabi-Dədəm Qorqud”da yer almış pedaqoji ideyalar etnik identikliyin formalaşmasında xalq və milli mədəniyyətin inkişafında önəmli əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Bunu nəzərə alaraq “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunda yer almış mənəvi tərbiyə metodlarından bir sı-

rasına nəzər salaq. Eposdakı mənəvi tərbiyə metodları ilə yaxından tanış olduqda aydın görmək olur ki, əsrlərin sınağından keçmiş bu təcrübə uşaqların mənəvi tərbiyəsində bir sıra priyom, qayda və metodların hazırlanmasında yardımçı ola bilər. Eposun müxtəlif məqamları nəzərdən keçirildikdə biz uşaqlara bir sıra tərbiyə metodlarına təsirindən danışa bilərik ki, onların sırasında izahetmə, öyrətmə, inam, şəxsi nümunə, rəğbətləndirmə, eyham, tənə və s. istifadə olunduğunu görmək mümkündür.

“Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunda gənc nəslin mənəvi tərbiyəsinin həyata keçirilməsində ən effektiv metodlardan biri inam metodudur. İnəm tərbiyə metodu kimi özündə izahetmə (izah) və sübutetmə kimi məqamları əks etdirir ki, (daha doğrusu, bu, elə konkret nümunələrin göstərilməsidir ki) uşaq müəyyən anlayışların, hərəkətlərin, davranışların həyata keçirilməsində tərəddüd və şübhə etməsin, tədricən mənəvi təcrübə əldə edib, onu əlində rəhbər tuta bilsin (4, 157).

Eposun “Dirse xan oğlu Buğac xan haqqında hekayət” fəslində Dirse xan satqınların böhtanlarına qulaq asıb, kamandan ox atmaqla onu yaralayır. Lakin Dirse xan bu qırx gəncin məkrini görüb əsir düşdükdə onun bu məkri yadında saxlamasını yox, atasının satqınlar tərəfindən əsir götürülməsinin bağışlanmasına şərait yaradır:

“Mənim xan oğlum! Qəddini qaldırıb ayağa durarkən
Yanına qırx igidləri çağır
Atanı həmin qırx qəlbəsin əlindən xilas et!
Di, haydı, oğlum!
Atan səni bağışlamasa da, sən onu bağışla” (1, 33).

Belə mənəvi öyrətmənin təəssüratı altında oğul atasının günahlarını bağışlayıb düşmən üzərinə hücum keçir və atasını xilas edir. Nümunədən göründüyü kimi, özündə qəzəb və hiddəti boğmaqla və belə bu nümunəvi davranışla ana öz ərini bağışlamaqla, inam metodunun köməyi ilə oğlunda kiminsə halına yanma, bağışlanma, açıq-qəlbilik, rəhm-gəlmə və s. kimi mənəvi keyfiyyətlər formalaşdırır ki, onlar mənəvi anlayışların və inamın formalaşması üçün uğurlu zəmin yaradır. Bu metod insanda ailə və valideynlər qarşısında məsuliyyət hissi yaratmaqla, onun düşüncəsindən qisas və inciklik hissi kimi mənfi halları aradan qaldırır.

Xalq pedaqoqları davranışların mənəvi baxımdan düzgün təmin edilməsi üçün onlar tərəfindən yaradılıb təsdiq edilmiş qaydaların düzgünlüyünə və düzgün olmamasına, ədalətli və ədalətsiz olmasına tam əmin olduqlarını bilirdilər (3, 104). Eposdakı “Qanturalı Qanlı Qocanın oğlu haqqında hekayət” fəslində Qanlı Qoca evlənməyə hazırlaşan oğlunu qorxutmaq üçün onun nəzərinə çatdırır ki, o, bunu etməmişdən əvvəl üç heyvanla mübarizəyə girməlidir. Belə olduqda oğul atasından inci-yərək, ona aşağıdakı kimi cavab verir: “Sən nə deyirsən, sən nə danışırısan, mənim canım atam? Dediysin şeylərdən qorxan məgər igiddir? İgid kişini qorxutmaq biabırçılıqdır?..” (2, 65). Oğuz oğulları, qəhrəmanları heç zaman tutduqları yoldan çəkinmirlər və gənc igidin atasına belə cavab verməsi də onu sübut edir ki, o, belə hallarda öz şəxsi mənəvi inamına söykənir. Belə etik baxışların formalaşmasına, heç şübhəsiz ki, böyüklərin konkret nümunələri səbəb olmaqla,

gənclərin öyrədilməsinə, onlarda gərəkli vərdişlərin aşılmasına, nələinsə sübut olunmasına, nələrəyə inamın formalaşmasına kömək etdiyi görünür.

Oğuz türklərinin daha çox istifadə etdikləri metodlardan biri də öyüd metodudur.

Öyüd, nəsihət ailə pedaqogikasında daha çox yayılmış priyomlardandır. Eposda böyüyün kiçiyə, xalq müdrikinin gənclərə, atanın oğula verdiyi öyüd kodeksinə də xeyli hallarda rast gəlinir. Bu baxımdan eposda Dədə Qorqudun öyüd, nəsihətlərinin, atalar sözü və zərbi məsəllərin böyük rolu vardır. Bu tipli atalar sözü və zərbi məsəllər adətən emosionallığı və məzmunluluğu ilə seçilməklə, həm də gənclərin düşüncə və hisslərinə güclü təsir göstərməklə, uzun müddət ərzində yaddaşlara həkk olunur, gəncləri daha dərinləndirir, onlardan həyat praktikasında istifadə etməklə, onların davranış kodeksinə çevrilir. Bundan başqa belə atalar sözü və zərbi-məsəllər, həm də xalq məişəti və dünyabaxışlarının müxtəlif tərəflərini özündə əks etdirməklə, oğuz cəmiyyətində sosial-pedaqoji funksiya yerinə yetirir. Qorqud ata belə keyfiyyətləri ilə əsasən eposun giriş hissəsində əsil müdrik və xalq müəllimi kimi çıxış edir. Əsərdə atalar sözünün mövzusu həyatın özü qədər zəngin və rəngarəngdir. Məsələn, “Qonaq gəlməyən qara evlər dağılsa yaxşıdır”, “Qız övladı ana nümunəsi olmasa, öyüd qəbul etməz” (2, 11).

Dədə Qorqud dinləyici və oxucunun diqqətini məsələnin tərbiyə hissəsinə yönəltmək məqsədi ilə həm də pedaqoji baxımdan ən incə metoddan əvvəl müraciət formasından istifadə etməklə, atalar sözlərini sadalayır, sonra konkret hadisələrin, dastandakı təsvirlərin köməyi ilə məzmunu nəsihətlər əlavə etməklə dediklərinin əməli şəkildə dərk olunmasına nail olur. Tərbiyə prosesində belə pedaqoji yanaşma həm də onu təsdiqləməyə əsas verir ki, Qorqud ata atalar sözü və zərbi-məsəllərin köməyindən istifadə etməklə xalq pedaqogikasını yaratmağa nail olur.

Bunu da qeyd etmək səciyyəvidir ki, xalq tərbiyəçiləri həm də aforizmlərin çeşidli pedaqoji kateqoriyalara əlavə edilməsi qayğısına qalırdılar ki, onların sırasında nəsihət, xəbərdarlıq, qınaq, məzəmmət, hətta müəyyən pedaqoji şərtlər də vardı ki, məhz onların qorunub saxlanması ilə hər hansı bir işin uğurunu təmin etmək olardı (4, 156). Məsələn, gənclərdə öyüd kimi tərbiyə metodundan istifadə etdikdə onlarda Vətənə məhəbbət, onunla nəfəs alma, onu qoruma, öz xalqına bağlılıq vərdişləri yaratma, insanlarla ülfət bağlama, ailəyə, valideynlərinə hörmət etmə və xeyli digər müsbət mənəvi keyfiyyətlər formalaşdırmaq olar. Bu da maraqlıdır ki, yuxarıda sadaladığımız xeyli keyfiyyətləri biz məhz “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunda tapa bilərik. Əsərdə xalqın düşmənlərdən müdafiəsi, Vətənə məhəbbət, vətənpərvərlik mövzusu xüsusi yer tutur. Buna görə də burada zamanın başlıca tələbi də elə gənclərdə qəhrəmanlıq, cəsurluq, iradəlilik kimi keyfiyyətlərin tərbiyə olunması başlıca mövqe qazanmaqdadır. Əsərdə göstərilirdi ki, hər bir özünə hörmət edən igid at çapmağı, kamandan ox atmağı, qılnc-qalxanla vuruşmağı, hər bənətinə yer almış mühüm keyfiyyətlərə malik olmağı, xalq yolunda özünü qurban verməyi, ata-babaların qoyduğu yolu, ənənələri ləyaqətlə davam etdirməyi bacarmalı idi. Bununla bağlı Dədə Qorqudun bəzi öyüdlərinə nəzər salaq: “Atını qurban etməsən, yollar qət edə bilməzsən”. Qara polad qılıncın

zərbəsi olmadan, düşməni dəf edə bilməzsən". Bundan başqa Qorqud ata həm də belə demişdi: "Çətin yollarda at çapa bilməyən yaraqsız igidin at belinə minməsi, kəsici qılıncıla zərbə vura bilməyən igidin heç zərbə vurması gərək deyil, vurmağı bacaran igid üçün oxla qılıncdan iti uclu köhnə silah yaxşıdır, ata adının şan-şöhrətini şərəflə daşıya bilməyən oğlun doğulmaması daha yaxşıdır. İnsanı sevindiren, atanın adını şöhrətləndirən oğul olmaq daha yaxşıdır" (1, 13).

Dədə Qorqudun fikrincə igidi onun əliaçıqlığı gözəlləşdirir və yüksəldir. Buna görə də dastanda belə bir fikir aparıcıdır ki, əsil oğuz oğlu əliaçıq olmalı, ehtiyacı olanlara kömək etməli, acların qarnını doyurmalı, kasıbları geyindirməli, xalq üçün heç nəyi əsirgəməməlidir. Belə nümunələrin biz aşağıdakı öyüdlərdə daha yaxından şahidi oluruq: "Öz əmlakını qurban verməyən insan özünün əliaçıqlığı ilə öyünə bilməz" (2, 11). "Ac adam gördün – onu yedizdir, gördün çılpaqdır – onu geyindir, gördün borc içində itib-batır – onu belə vəziyyətdən xilas et" (1, 22). "Qonaq gəlməyən qara evlər dağılsa yaxşıdır" (2, 12) və s. və i. və s.

"Kitabi-Dədəm Qorqud"da insanın tərbiyəsizliyi ilə bağlı təsvirlər də kifayət qədər iti müşahidə və ironik münasibətlə təqdim olunmuşdur. "Kitabın Duxa qoca oğlu igid Domrul haqqında hekayət" fəslində Domrulun tərbiyəsizliyi və mənəmliliyi nəinki başqa insanlara, həm də qəhrəmanın özünə ziyan gətirir. Burada Dədə Qorqud xəbərdarlıq və məzəmmət vasitəsi ilə aşağıdakı tipli öyüdlər verir: "Qara dağın lap zirvəsinə çatan qədər var-dövlət yığan igid onu çox toplasa da, öz qismətindən artığını yeyə bilməz. Özündən razı insanları Gözəgörməz sevməz, sinəsini yuxarı qaldıran insanın xoşbəxtliyi olmaz" (2, 11).

Elə buradaca bunu da qeyd etmək zəruridir ki, yuxarıda gətirdiyimiz nümunələr yaşlı nəslin gənc nəslə verdiyi öyüdlərdir ki, onlar tipik olmaqla yanaşı, həm də nəsilər arasındakı əlaqələrin mövcudluğuna dəlalət edir.

Eposda mənəvi tərbiyə metodları sırasında həm də rəğbətləndirmə metodu mühüm yer tutur ki, onların sırasında bəyənmə, öymə, arzulama, minnətdarlıq, rəğbətləndirmə, vəd vermə və s. priyomlardan istifadə olunur. Uşaq ailədə yerinə yetirdiyi işə, hər hansı mənəvi hərəkətə, davranışa görə uyğun dəyər verilməsini istəyir. Yəni mənəvi tərbiyənin ilkin stimulu kimi öymə və bəyənmə xidmət edir.

Oğuz övladları lap erkən yaşdan tərbiyənin möhkəmləndirilməsi üçün müəyyən sınaq, insiniasiya ritualını, mərasimini keçməli idi. Hələ lap uşaqlıqdan oğuz övladları at çapmaq, qılıncı baş üzmək, aclığa və susuzluğa qalib gəlmək və s. bacarmalı idilər. Hətta adalma ritualı müəyyən sınaqlardan keçilməsəydi, mümkün deyildi, yeniyetmə öz fərdi keyfiyyətlərinə və qılıncının gücünə söykənərək öz qoçaqlığını, cəldliyini nümayiş etdirdikdən sonra özünə ad qazanmalı idi. Eposda bu barədə aşağıdakılar yer almışdır: "O vaxtlar yeniyetmə baş kəsməsəydi, qan tökməsəydi, ona ad verməzdilər" (2, 33).

Yeniyetmələr düşməni əzməyə, öküzə, dəvəyə, başqa heyvanlara qalib gəlməyə, şirdən cəld və cəsur olmağa məcbur idilər. Yalnız bundan sonra, yeniyetmənin xidmətləri dəyərləndirilər, ona ad verilərdi. Ad isə Dədə Qorqud tərəfindən verilərdi. O, ad verərkən öymə, rəğbətləndirmə, bəyənmə kimi stimullaşdırıcı metodlardan istifadə edərdi.

Eposun “Dirse xan oğlu Buğac xan haqqında hekayət” fəslində Dədə Qorqud öküzə qalib gəlmiş yeniyetmənin atasına müraciət edərək deyir: “Ey, Dirse xan! Ona bəylik ver, ona taxt-tac ver, o, qoçaqdır! Ona uzun boyunlu bədəvi atı ver, qoy onu çapsın o, rəşadətlidir! Özünün saysız-hesabsız qoyunlarından ver, qoy onlar onun qidası, yeməyi olsun, o, qoçaqdır!.. Bu yeniyetmə Bayandır xanın ağ cıdır meydanında öküzə qalib gəldi, qoy sənin oğlunun adı Buğac olsun, ona adı mən verdim, uzun ömrü Gözəgörünməz versin” (2, 16). Nümunədən göründüyü kimi, Dədə Qorqud yeniyetmənin hərəkətini bəyənir, onu öyür, rəğbətləndirir, xalqın gözü qarşısında ona ad verir və atasından ona layiqli mükafat verməsini tələb edir.

Əsərdə mənəvi tərbiyə metodu kimi müsbət nümunəyə kifayət qədər yer verilir. Şəxsi nümunə (bu əsasən ata və ana nümunəsi olur) milli xalq tərbiyə metodlarından ən fəal və radikal hesab edilir. Ata və ananın mənəvi siması, onların ailədə qarşılıqlı münasibəti, Vətən sevgisi, xalqa, yaxınlara hörmət və məhəbbətlə yanaşma, müxtəlif əşyalara münasibət uşaqlar üçün nümunə olmaqla yanaşı, həm də onların şəxsiyyət kimi formalaşmasına güclü təsir göstərir.

Dədə Qorqud öz öyüdlərində tərbiyəni nümunələr əsasında ortaya qoymağı məsləhət bilirdi: “... oğul atasının nümunəsinə söykənmədən qonaqlıq qurmaz, oğul ata üçün iki gözdən biridir: oğul böyüyərkən hamını sevindirirsə, o, ocağın gözüdür” (2, 12) və s. və i. a.

Məlum olduğu kimi, qızların tərbiyə olunmasında başlıca rolunu analar oynayır. Ana öz qızını ağıllı, ləyaqətli gəlin olmağı, sadıq arvad olmağı, təsərrüfat vərdişlərinə öyrətməli, əsil ana olmağı təlqin etməli, Vətənə, ailəyə, uşaqlara sevgi hissləri oyatmağa çağırmalı, milli-mənəvi və ictimai şüurun formalaşmasına çağırmalı, onu xalq ənənələrinə və adətlərinə hörmətlə yanaşmağa səsləməli, ona ləyaqətli qız, arvad və ana olmağı öyrətməlidir. Tərbiyədə qadın nümunəsini ön plana çəkən Dədə Qorqud deyirdi: “Ana nümunəsi görməyən qız öyüd qəbul etməz” (2, 12).

Qeyd etdiklərimiz bir daha sübut edir ki, demokratik cəmiyyətdəki tərbiyə və təhsil heç bir halda xalq pedaqogikasının əsasları nəzərə alınmadan, etnopedaqogikasız effektiv olub öz funksiyasını yerinə bilməz və mövcud ola bilməz. Xalq pedaqogikası – bu, milli inkişaf pedaqogikasıdır, yüksəliş, dirçəliş pedaqogikasıdır ki, bu, həm də etnik özünütərbiyə pedaqogikası olub, xalq övladının əsil vətənpərvər şəxsiyyət yaratma imkanı olmaqla, yüksək milli məğrurluq hissi və insan ləyaqəti hissi yaradan pedaqogikadır (5, 168).

Beləliklə, qeyd etdiklərimiz bir daha sübut edir ki, “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposu xalq tərbiyəsinin mühüm mənbəyidir. Milli varlığımızda yer almış bu tipli etnopedaqoji ideyalar diqqətlə öyrənilməklə, böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsində geniş istifadə edilməlidir.

İşin elmi nəticəsi: Yuxarıda söylənilənləri və nəzərdən keçirilib öyrənilmiş materiallara söykənərək qeyd etmək olar ki, “Kitabi-Dədəm Qorqud” eposunda mənəvi tərbiyə məsələləri mühüm əhəmiyyət kəsb etməklə yanaşı, həm də onun bir sıra xüsusiyyətləri mənəvi tərbiyə metodu kimi diqqəti cəlb etməkdədir:

